

ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ

УДК 821.161.2-1.09”18/19 І.Франко: 808.2

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МОДЕЛІ ДЖЕРЕЛОЗНАВЧОЇ ТЕКСТОЛОГІЧНО-АТРИБУЦІЙНОЇ СПІВПРАЦІ РЕДАКТОРІВ ВИДАНЬ ШЕВЧЕНКОВОГО “КОБЗАРЯ” І. ФРАНКА (ЛЬВІВ, 1908) ТА В. ДОМАНИЦЬКОГО (ПЕТЕРБУРГ, 1907; 1908)

Андрій ФРАНКО

*Львівське відділення Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України,
пл. Міцкевича, 5, Львів, 79000, Україна*

Розглянуто методологічні особливості концепції текстологічно-атрибутивного упорядкування львівського (1908) та петербурзьких (1907; 1908) видань “Кобзаря” Т. Шевченка на основі адекватної наукової реконструкції оригінального Шевченкового тексту згідно з точною копією автентичних джерел, передовсім автографів великого українського поета. Проблему висвітлено крізь призму компаративістично-джерелознавчих аспектів редакторської взаємодії І. Франка і В. Доманицького у справі публікації якомога повнішої на той час (за кількістю назв і повнотою достовірних варіантів) збірки творів Т. Шевченка на основі новітньої методології текстологічного опрацювання.

Ключові слова: методологія, текстологія, атрибуція, “Кобзар”, реконструкція, редагування.

Філологічна секція Наукового товариства ім. Т. Шевченка на “сходинах” її членів 21 грудня 1905 року вирішила підготувати нове видання творів Т. Шевченка. Факт заснування колегіальною думкою фундаментального проекту зафіксовано у рукописній “Книзі протоколів” (1893–1914 рр.) секції – наукового підрозділу цієї поважної інституції (академічної установи за характером і результатами діяльності, але не за офіційним статусом і адекватно великими урядовими “субвенціями”) та згодом опубліковано у “Хроніці НТШ” [29, с. 15]. 26 червня 1906 року президія Товариства (виділ) затвердила ухвалу секції. Видавати “Кобзар” Т. Шевченка доручили І. Франкові. Збірку творів поета планувалося опублікувати в серії “Українсько-руська бібліотека”. Після послідовних ухвал керівних органів НТШ І. Франко взявся вирішувати складну проблему – плановане видання мало бути критичне і якомога повніше. Він розпочав роботу із загального аналізу прижиттєвих і посмертних видань творів Т. Шевченка. Ще задовго до 1905 року І. Франко глибоко ознайомився з дослідницькою працею О. Барвінського, Ф. Вовка [27, с. 58–59], М. Драгоманова, О. Огоновського, О. Кониського,

Ю. Романчука та інших діячів, що була присвячена опрацюванню і виданню творчої спадщини Кобзаря. Порівнюючи тексти виданих досі Шевченкових творів, І. Франко переконався, що “найновіші галицькі видання не повинні бути кладені основою жодного нового видання <...> Женевське видання заборонених у Росії поезій щодо варіантів має також мінімальну вартість” [25, т. 50, с. 290]. До того ж в Галичині, “де після проби з виданням 1867 р. (перше комплектне двотомне львівське видання “Поезії Тараса Шевченка” заходами О. Барвінського та інших діячів, коштом К. Сушкевича. – А. Ф.) не було повного Шевченка, де двотомне видання Огоновського з р. 1892–[18]93 давно розійшлося, а остатнє, популярне видання Романчука з р. 1902 також розпродане” [25, т. 37, с. 562], гостро відчувалася потреба повного хронологічно упорядкованого видання з відповідним науково-критичним апаратом. *Порівняльний аналіз попередніх друкованих текстів і автографів творів Т. Шевченка І. Франко вирішив проводити з празьким двотомним виданням 1876 р. (побачило світ коштом київської “Старої громади”, упорядники Ф. Вовк і О. Русов) [28, с. 60]. Майже одночасно з І. Франком розпочав роботу над виданням “Кобзаря” Т. Шевченка у Петербурзі В. Доманицький.*

Оглянувши рукописи шевченківської колекції (загалом автографи, малюнки, офорти та інші матеріали налічували 758 експонатів) українського поміщика Василя Васильовича Тарновського (молодшого) в музеї Чернігівського губернського земства та одержавши важливу інформацію з Петербурга від П. Стебницького (голови місцевого Товариства ім. Т. Шевченка. – А. Ф.), котрий “списав замітки щодо “Кобзаря” у д. Щоголева (його нотатки пороблені в III “Отделенні”)” [5, с. 283; 9, спр. 1614, арк. 146, 146 зв., 166, 178, 178 зв., 179; спр. 1629, арк. 445, 448, 471, 479], В. Доманицький у листі від 21 червня 1906 року повідомляв І. Франкові про новини, які стосувалися безпосередньо хронології поезій “Лілея”, “Русалка”, “Наймичка”, “Розрита могила”, “Єретик” та інших віршів Т. Шевченка. Він також висловлював свою думку щодо “Дневника” Т. Шевченка, стверджуючи, що О. Кониський “не подав його в цілості” [5, с. 284]. І. Франко у відписі 17 липня 1906 р. виклав свої спостереження, запропонувавши, “щоб видавці російські ввійшли в умову з Наук[овим] тов[ариством] ім. Шевч[енка] і взяли основою наше нове видання: друкуючи лист за листом, ми прислали б їм відбитки аркушів, а вони могли б брати відтам чи то голий текст без наукового апарату <...> чи й додавати з того апарату цікавіші варіанти для ширшої публіки” [25, т. 50, с. 290]. *Для Франкового видання “Кобзаря”, яке амбітно претендувало на ретельне, текстологічно звірене із урахуванням багатьох методологічних аспектів, сумлінне упорядкування, “доконечною” була точна копія автографів Т. Шевченка, значна частина яких зберігалася в архіві колишнього жандармського III-го “Отделения Его Императорского Величества”. З проханням допомогти надати інформацію щодо рукописних першоджерел І. Франко звернувся саме до В. Доманицького, який мешкав у Києві і часто навідувався до Петербурга, де зберігалася чимало автографів творів Т. Шевченка [21, с. 580].*

Натомість І. Франко, який мав доступ до деяких автографів творів Т. Шевченка, пообіцяв В. Доманицькому, що зробить “порівняння і, як Вам буде треба, зараз Вам достачу. Зрештою, завтра засідання виділу, і се питання буде обговорене” [25, т. 50, с. 291]. З того часу (середини 1906 року) і почалася гідна подиву плідна творча співпраця між двома вченими.

Взявши за основу текст видання поетичних творів Т. Шевченка 1902 року за редакцією Ю. Романчука, В. Доманицький зразу ж став помічати його недоліки: “В Музеї Тарновського єсть автограф, в якому під датою 30.V.1847 списано 13 віршів. Більшість з них д. Романчук позначив: II півріччя 1847, а вони ж, очевидно, писані в Петропавловській цитаделі <...> Щодо тексту, то чимало поправок дав перегляд автографів” [5, с. 284]. Він погоджувався з негативною оцінкою І. Франка “щодо чистоти тексту видання Романчука” [5, с. 284] та добору варіантів. В. Доманицький помітив також, що Ю. Романчук увів до тексту свого видання багато “варіабельних” творів Т. Шевченка, не відрізнивши їх від остаточних авторських редакцій. Свої неабиякі творчі знахідки В. Доманицький вирішив невдовзі опублікувати. І. Франко радив йому подати “розвідку” до “Записок НТШ”. В. Доманицький охоче погодився, але “з огляду на деякі політичні обставини” (адже В. Науменко, який був редактором “Киевской старины”, мав у своєму розпорядженні безцінні рукописні оригінали “невольницької поезії” Т. Шевченка) [5, с. 284] вирішив удатися до часопису “Киевская старина”, де незабаром, у другій половині 1906 року, з’явилося його дослідження “Критичний розслід над текстом “Кобзаря” (кн. 9–12).

Взагалі, незважаючи на своєрідне творче змагання між двома вченими, треба відзначити *взаємне конструктивне ділове партнерство в інтересах загальної наукової проблеми. Видається доцільним навіть стверджувати, що поступово налагоджено, відшліфовано певну модель наукової співпраці, тобто алгоритм дій чи процедуру послідовних етапів опрацювання творчості Т. Шевченка, починаючи від компаративістично-джерелознавчого вивчення “літературно-редакційних” особливостей попередніх видань, пошуку автографів, підготування публікацій про “новознайдені поезії” Кобзаря, взагалі написання нових і осмислення попередніх ґрунтовних шевченкознавчих досліджень і продовжуючи та закінчуючи виснажливою, скрупульозною (“марудною”, за висловом В. Доманицького) суто текстологічною, а також атрибутивною (тут йдеться про аргументоване встановлення істинного авторства суперечливих поезій, їх ототожнення з реальним творцем, тобто про своєрідну ідентифікацію дійсно Тарасових та точне визначення “належності” псевдо-Шевченкових творів) взаємодоповнюючою роботою.* В. Доманицький щедро ділився з І. Франком своїми відкриттями ще до публікації власної студії, до того ж надіслав йому “відбитку” свого дослідження “Кобзари и лирники Киевской губернии в 1903 году” (видане у Києві у 1904 році). А щоб І. Франко ґрунтовніше міг ознайомитися з повним науковим апаратом цієї праці (“Критичний розслід...”), В. Доманицький намагався прискорити вихід її у світ, що підтверджує уривок з його листа до письменника: “Завтра сідаю вже за статтю для “Старини”, щоб той матеріал скоріш і для Вашого видання придався” [5, с. 286].

І. Франко високо поцінував це “просторе” науково опрацьоване дослідження, яке побачило світ ще й в окремій “відбитці” в першій половині 1907 року; його обсяг становив 365 сторінок. У своїй замітці-рецензії на цю працю колеги (“Записки НТШ”, 1907, т. 79, кн. 5, с. 228–230) І. Франко зазначив, що видавнича комісія, в складі якої були Ф. Вовк, Я. Забіла, О. Русов та інші ініціатори петербурзького видання “Кобзаря” Т. Шевченка, доручивши В. Доманицькому вирішити текстологічні проблеми поезії геніального сина українського народу, “отворила йому приватні архіви та музеї і умож-

ливила доконання важного діла” [25, т. 37, с. 372]. *Стосовно методологічних досягнень рецензент відзначив, що публікатор “російської версії” “Кобзаря” Т. Шевченка “ужив найкращого методу, обробляючи кожний твір відповідно до хронологічної канви його написання, передивляючи його видання і нотуючи їх відміни і навіть дрібні помилки”* [25, т. 37, с. 373]. Щоправда, І. Франко закидав В. Доманицькому довірливе ставлення до “зовсім невірних інформацій, яких достарчив йому д. Романчук” щодо деяких публікацій Шевченкового тексту, зокрема, поезій “Чигирин”, “Кавказ”, “Холодний яр”, “Русалка”, а також доброзичливо висловив докір видавцю у тому, що той “при початку “Кобзаря” звернув недостатню увагу на першодруки, а натомість зосередився на не дуже доцільному розгляді, на думку критика, так званого “Чигиринського Кобзаря” [25, т. 37, с. 373]. Але загалом І. Франко визнав, що праця “виходить бездоганною і заслугує на всяке признання” [25, т. 37, с. 373]. *В. Доманицький як справжній науковець поставив перед собою складне пошукове завдання – “по можливості переглянути усі автографи, які тільки єсть”* [5, с. 284]. Він використав багато невідомого і маловідомого рукописного та друкованого матеріалу, зокрема, автографи Т. Шевченка та їх копії, що зберігалися в музеї Чернігівського губернського земства, “Музее древностей и искусств” у Києві, Румянцевському музеї в Москві та у приватних осіб. У власника збірок автентичних творів Т. Шевченка В. Науменка “на хуторі на Михайловій горі” В. Доманицький зробив важливі відкриття, на які зовсім і не сподівався, про що свідчить уривок з його листа до І. Франка: “<...> всього одна з книжок д. Науменка – то є ті ж знамениті 4 книжечки, що про них Т. Шевченко згадає не раз, – І четверту починаю книжечку в неволі <...>. Ці чогири книжечки (переплетені в одну) та ще друга, більша, розпочата Шевченком р. 1857, куди він переписав мало не всю невольницьку поезію та потім позаводив туди усе писане ним за р. 1857–1861 (крім “Юродивого”), – оці рукописи і є основою більшої частини Кобзаря, дорогоцінним скарбом” [5, с. 285]. Власне ці автентичні матеріали і були підставою для празького видання, упорядники якого, однак, пройшли повз цікаву хронологічну деталь. Далі В. Доманицький повідомляв І. Франкові про особливості своєї дослідницької удачі: “Лазаревський, чи хто інший – у кого захалявна поезія переховувалася з р. 1850 і до року 1857, – оддали книжечки спалятуровати, а палятурщик поезії р. 1847 попрутулював до р. 1850, і навпаки, – зробив просто кашу <...> Уявіть собі, що цього не зауважив навіть Шевченко. І коли йому вернули його скарб в оправі, то він пронумерував сторінки підряд, а потім і вірші, звідки переписував для видання р. 1860, роблячи ту ж саму помилку, що й усі ми досі робили, – щось більш як 30 віршів (дрібніших виключно) сам Шевченко поплутав хронологію, а видавці Кобзарів ще більш” [5, с. 286]. Закінчуючи листа до І. Франка, В. Доманицький підкреслив, що завдяки знайденим матеріалам “вся поезія з р. 1847 і до 1861 – як на долоні! Хронологія – з точністю до одного року!” [5, с. 286].

У передмові до першого тому свого видання творів великого поета І. Франко висловив глибоку пошану і сердечну подяку наполегливій праці В. Доманицького, “без якого поміччя я не був би міг доконати успішно того, що доконано в осььому виданні” [25, т. 37, с. 566].

Першим етапом напруженої праці І. Франка над виданням “Кобзаря” було підготування тексту творів 1837–1844 років – від балади “Причинна” до вірша “У неділю

не гуляла”. Вчений у підрядкових примітках зазначив відмінності посмертних видань від прижиттєвих, причому лише варіанти останніх мали багато редакторських на шарувань і препарувань автентичного тексту. *Нова, ефективніша, стадія Франкової редакційно-видавничої праці почалася “з припливом матеріалів д. В. Доманицького”, а саме – опрацьованих аркушів для петербурзького видання “Кобзаря” (1907), який тоді ще не вийшов у світ.* І. Франко лише влітку 1907 року одержав від нього примірник петербурзького видання з варіантами “копії, що знайшлися між паперами покійного Мордовця” [5, с. 289]. На той час перші десять аркушів Франкової збірки творів Т. Шевченка, які хронологічно сягали 1844 року, вже віддрукували, тому вчений не зміг використати початкові аркуші видання В. Доманицького. Щоправда, у передмові до першого тому “Кобзаря”, який упорядкував І. Франко, він подав у нотці зазначені у згаданому виданні варіанти [25, т. 37, с. 563–565].

Опублікувавши у Петербурзі “Кобзар”, В. Доманицький 6 червня 1907 року звернувся до “видавничої комісії філологічної секції НТШ увійти в обмін матеріалами” [5, с. 288–289]. *Найбільше упорядник розраховував на І. Франка, котрого поцінував як видатного редактора і видавця.* У листі до І. Франка В. Доманицький писав: “<...> найбільш сподіватимуся помочі Вашої, щоб Ви, переглядаючи для критичного видання усякі редакції та варіанти, виправили усі мої нещасливі одміни у варіантах. Цього, крім Вас, ніхто не зробить, бо кому охота братися до такої марудної роботи, як перегляд старих друків Кобзаря <...> Наше нове видання у цім місяці буде до краю розпродане, лишилося тільки кілька сот з 10 000” [5, с. 287].

Методологію роботи вченого над текстологічними нюансами та науковим апаратом до них розкривають, значною мірою аркуші (зберігаються у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАН України в архіві І. Франка [9, спр. 1989]) відредагованого В. Доманицьким петербурзького видання “Кобзаря” Т. Шевченка (1907), які вчений систематично надсилав на спеціальне доопрацювання І. Франкові, котрого високо поцінував ще й як фахового за знаннями і досвідом науковця-текстолога. Львівський редактор занотовував на полях надісланих аркушів свої “зауваги” й коментарі щодо варіантів Шевченкового тексту, а також виправлення і доповнення рядків і уривків, які не використав В. Доманицький. Ці редакційні “втручання” поряд з Франковими кон’єктурними правками та “наведеними” контамінаціями становили власне своєрідну в методологічному аспекті послідовну процедуру обробки вченим критично встановленого, звіреного на основі автографічних першоджерел чи копій з них, Шевченкового тексту поетичних творів, які хронологічно упорядкував В. Доманицький. Опрацьовані І. Франком аркуші стали оригіналом для складання “Кобзаря”, виданого 1908 року у Львові під егідою НТШ [3, с. 14]. Власне ці аркуші, листування В. Доманицького з І. Франком, яке автор цього дослідження “простудіював” свого часу у рукописному вигляді, та вищезгадана ґрунтовна праця, опублікована на сторінках “Киевской Старини”, є важливими джерелами для розуміння напруженої праці львівського вченого над текстом “Кобзаря”.

За первісною ухвалою філологічної секції НТШ видання повинно було бути одномовним, але формат книжки планувався невеликий, і тому її обсяг сягнув би до тисячі сторінок. *Ось чому І. Франко змушений був розділити матеріал на два томи – половина*

видання хронологічно доходила до арешту Т. Шевченка 1847 р. та його ув'язнення у Петропавлівській цитаделі аж до моменту виряду поета на заслання в оренбурзькі степи [21, с. 583]. *І. Франко перевершив усі попередні видання, зокрема, й петербурзьке 1907 року, за кількістю назв і повнотою варіантів, виконавши “надзавдання” “вироблення пластичної картини Шевченкової поетичної творчості”* [25, т. 37, с. 418–419]. Порівнюючи свого “Кобзаря” з львівськими виданнями 1867 року (видавець К. Сушкевич) і 1902 року (за редакцією Ю. Романчука), І. Франко зазначив, що, зокрема, поезія “Тарасова ніч” мала “у львівському виданні 1867 р. 128 рядків, у Романчука – 150, у новім виданні – 195; Гайдамаки у львівському виданні – 2141, у Романчука – 2314, у новім виданні – 2594 <... >” [25, т. 37, с. 419]. Причому кожний варіант – ще одночасно і поправка, “усунення якогось загальника на користь пластичнішого вислову, усунення незручної твердості, хибного або сумнівного наголосу, прогалини або неповноти думки на користь кращого, мелодійнішого вислову” [25, т. 37, с. 419].

І. Франко переніс із приміток до основного тексту так звану “седнівську” передмову, яку Т. Шевченко написав 8 березня 1847 року до невиданої своєї поетичної збірки (так званого “другого “Кобзаря”), куди мали увійти ніде не опубліковані на той час балади “Русалка”, “Лілея”, поема “Осика” та низка підцензурних поезій з альбому “Три літа” [2, с. 199].

Через сумні обставини, пов'язані з арештом Т. Шевченка, матеріали планованого так званого “другого “Кобзаря” опинилися в архіві “Третього відділення”, звідки їх видобував В. Доманицький через людей, які мали доступ до рукописних “скарбів”, упорядковуючи таким складним “не лінійним” способом друге видання “Кобзаря” (Петербург, 1908). Йому поталанило також знайти рукописний збірник творів Т. Шевченка з авторськими стилістичними поправками, який підготував ще наприкінці 50-х років І. Лазаревський [16, с. 219]. Взагалі відомості з архіву “Третього відділення” були уривчасті (нотатки Я. Щоголева) та далеко не повні (матеріали Я. Забіли). Лише один Я. Забіла мав доступ до цього рукописного джерела, але він, на думку В. Доманицького, “ані з Шевченком, ані з українською мовою не близький родич <...> на 50% прогавив (та, звісно, і не без того, що не зумів прочитати <...>” [5, с. 299]. *І. Франко увів до свого видання поеми “Слепая” і “Тризна”, написані російською мовою, “мішані густо українськими”, та дарчий напис Поета на “Кобзарі” 1840 року (“На незабудь Штернбергові”), натомість вилучивши з нього драму “Назар Стодоля”. До речі, другий том творів Т. Шевченка за редакцією І. Франка вийшов без передмови, на відміну від першого, і “покажчика”, як він планував раніше* [25, т. 37, с. 565]. Вчений подав декілька Шевченкових творів у двох редакціях, зокрема “Москалеву криницю” [1, с. 116–117]. Для наукової наочності та повноти уявлення про творчу лабораторію Поета І. Франко подав чорнові редакції разом з остаточними текстами поезій Т. Шевченка, зокрема таких, як “Тарасова ніч”, “Невольник”, “Відьма”, які у виданні вченого контаміновані [21, с. 584].

Франкова редакція творів Т. Шевченка дуже оригінальна і, незважаючи на аркуші, що їх надіслав В. Доманицький, мала значні відміни від тексту видань петербурзького “Кобзаря” 1907 і 1908 років. Обидва талановиті упорядники взаємно доповнювали один одного. Якщо “головною підмогою” Франкового видання була опублікована студія

“Критичний розслідування над текстом Кобзаря” та те, що В. Доманицький використав “усі автографи Шевченкові та копії з них” [25, т. 37, с. 563], то праця останнього над другим виданням “Кобзаря” (Петербург, 1908) ґрунтувалася на текстологічних кон’єктурах та контамінаціях І. Франка, його найповнішому на той час зведенні варіантів. Відповідно до вимог текстотворення й палеографії, з якою тісно пов’язані норми атрибуції і текстології, львівський видавець намагався внести кон’єктурні правки, тобто реконструювати, де виникала така необхідність, оригінальний автографічний текст через відновлення пропущених, скорочених або закреслених Т. Шевченком елементів тексту з урахуванням закономірностей особливостей орфографії, синтаксичних форм, зворотів, характерних мовностилістичних і структурно-типологічних нюансів згідно з ustalеними правилами лінгвістики тексту, а також із загальними історичними і мовними фактами. Контамінації І. Франка засновувалися на текстологічно доцільному об’єднанні різних списків чи різних редакцій або варіантів одного твору з метою створення нового так званого “гіпотетичного тексту” водночас із урахуванням інтенцій творчої волі остаточних авторських редакцій.

На думку І. Франка, його “останньою і найтяжчою працею як видавця було видання поезій Тараса Шевченка, при якому йшлося про те, щоб реконструювати по можливості повний і повної поетичної вартості текст із численних варіантів, які найшлися як у досі друкованих виданнях, так і в рукописах самого поета” [25, т. 50, с. 367]. І. Франко блискуче виявив себе як видатний атрибутор, текстолог, коментатор і, взагалі кажучи, талановитий, сумлінний упорядник поетичних творів Т. Шевченка. Вчений одним з перших серед тогочасних українських текстологів спричинився до розробки і використання на практиці істинно наукової методології встановлення авторства (атрибуції) приписуваних Т. Шевченкові творів [24, с. 107].

Ще полемізуючи з М. Драгомановим, І. Франко доводив неавтентичність таких віршів, як “Гарно твоя кобза грає”, “В альбом” та “Полуботко”. Проаналізувавши мовностилістичні “внутрішні признаки” вірша “В альбом”, І. Франко у листі до М. Драгоманова, вказуючи на відсутність “характерних шевченківських зворотів”, зазначав: “<...> се якась нескладація, ні розміру, ні рифми, ні логіки, крім двох послідніх стрічок, не стоїло й печаті” [25, т. 49, с. 73]. Вчений за допомогою такого способу атрибуції визначив, що цей твір псевдо-Шевченковий, однак питання про авторство вірша так і не вирішено досі. Обґрунтовуючи свій висновок про неавтентичність вірша “Гарно твоя кобза грає”, І. Франко застосований ним метод “внутрішньої критики” (аналітичний спосіб з’ясування ознак мовностилістичної структури твору) незаперечно підтвердив, покликаючись на мемуарне свідчення О. Афанасьєва-Чужбинського [30, с. 138], що саме останній написав цього вірша, та вказуючи на його першодрук в українському літературному збірнику “Молодик” (1843 р., частина друга). Тут було опубліковано вищезгадану поезію цього автора, щоправда, під іншою назвою “Шевченкові”, що починалася рядками “Гарно твоя кобза грає <...>”, яка і була відгуком на вихід у світ першого видання Шевченкового “Кобзаря” (Петербург, 1840) [25, т. 49, с. 253]. Щодо неавтентичності вірша “Полуботко”, то слушне використання І. Франком вищезначеного методу було документально підтверджене “щасливою” знахідкою В. Доманицького в “паперах” генерала Ф. Сульєва у Петербурзі (наприкінці 1907 року) списку

шістнадцяти творів Т. Шевченка із власноручними стилістичними поправками поета, серед яких вірш “Полуботко” закреслений Кобзарем як не свій [16, с. 235–236].

Публікація приписуваного Т. Шевченкові вірша “До сестри” з’явилася у виданні “Кобзаря” 1884 року (Петербург, за редакцією В. Беренштама). Серед найголовніших аргументів Кобзарєвого авторства були такі рядки цього поетичного твору: “Нам з тобою, моя сестро // Не ходити в парі”, а також висловлювання з листування Варвари Репніної і Т. Шевченка на зразок: “<...> я, я сестра ваша, ваш искреннейший друг <...> говорю вам как брату”, які давали, здавалося б, ґрунтовні підстави, на погляд Ф. Камінського та деяких інших дослідників, вважати цей вірш Шевченковим [16, с. 236–238]. І. Франко, незважаючи на велику вірогідність цієї версії, одним з перших висловив сумнів, зауваживши, що твір “До сестри” “можна підозрівати в неавтентичности” [26, с. 65а]. Це був спочатку лише *здогад ученого, заснований на поетичних “внутрішніх признаках”*, а саме: на недосконалій формі, ритміці, недоречних тавтологічних повторах вірша. На документально неперевірені неетичні здогади-вислови Ф. Камінського (у його статті “Єще шепотка на могилу Шевченка”, вміщеній на сторінках “Киевской старины” у 1885 році) про те, що у Т. Шевченка з княжною В. Репніною була “немая любовь”, остання відповіла у статті “К биографии поэта Шевченка”, публічно заперечивши висновок дослідника і принагідно зауваживши, що “стихи “До сестри” вовсе не посвящены мне и написаны не Шевченком, а одной моей знакомой к ее младшей сестре” [15, с. 258]. М. Стороженко у статті “Новые материалы для биографии Шевченка” (1893 р., березневий номер “Киевской старины” за 1893 рік) (де на основі невідомих матеріалів з архіву департаменту поліції виявлено, що В. Репніна та її приятелька, одна з цих сестер, О. Псьол, листувалися із засланим поетом), а також у додатку до цього дослідження (де Т. Шевченко дав оцінку віршу “Свячена вода”) та у деяких інших працях [17, с. 13] аргументовано довів, що цей вірш псевдо Шевченковий. При цьому він покликався на авторитетне свідчення: “Кн[яжна] В. Н. Репнина незадолго до своей смерти говорила нам, что стихотворение “До сестри”, начинающееся словами: “Не питай ти моїх пісень”, принадлежит не Шевченко, а А. И. Псёл, и только по недоразумению попало в собрание стихотворений Шевченко <...>” [18, с. 324]. Для І. Франка ставав незаперечним той факт, що Олександра Псьол присвятила цей невеличкий вірш своїй сестрі Глафірі.

Сучасні шевченкознавці М. Сиваченко [16, с. 241], С. Трофимук [20, № 19] у своїх працях висловлювали оригінальні тлумачення цього факту. І. Франко постійно виступав у галицькій пресі зі спростуваннями, коли цей вірш друкувався в альманасі “Ватра”, у женецькому виданні (1891), у “Кобзарі” за редакцією О. Огоновського (під егідою НТШ, 1893). Ю. Романчук у впорядкованих ним “Поезіях” Т. Шевченка вагався з цього приводу. В. Доманицький у петербурзькому виданні слушно відносив цей вірш до класу псевдо Шевченкових, однак авторство поезії помилково відводив молодшій сестрі Олександрі Глафірі Псьол.

Отже, край всяким сумнівам, ваганням, неправомірним тлумаченням поклав “Кобзар” Т. Шевченка (1908) за редакцією І. Франка, котрий *застосування специфічного методу “внутрішньої критики”* доповнив “цінними” відомостями М. Стороженка у його згаданих вище статтях (особливо, виявленими ним архівними першоджерелами) та

мемуарними спогадами В. Репніної. Таким способом, І. Франко першим серед галицьких шевченкознавців аргументовано заперечив твердження деяких дослідників про те, що ця поезія належить перу Т. Шевченка, закономірно відводячи її авторство Олександрі Псьол. У наш час цей висновок І. Франка, М. Стороженка є загально визнаним у статтях “Шевченківського словника” та відповідних авторитетних працях. *В атрибуційній роботі над приписуваням Т. Шевченкові віршем “Слов’янам”, в неавтентичності якого І. Франко ні на мить не сумнівався, використання методу “внутрішньої критики” (аналіз мовностилістичної структури) розширено вченим за допомогою розкриття світоглядних позицій Кобзаря.* Національні устремління та філософське світосприйняття Т. Шевченка становили особливий політичний підтекст, яким диктувалося бажання насамперед апологетів “единой и неделимой России” та “іже с ними” з імперських позицій штучно затягнути погляди Поета у прокрустове ідеологічне ложе їхніх хибних тлумачень та політично заангажованих інтерпретацій.

У 1897 році у часописі “Зоря” (№ 23), єдиному на той час друкованому органі НТШ, І. Франко виступив зі статтею “Чи справді Т. Шевченко написав вірш Слов’янам?” у відповідь на публікацію М. Стороженка “Славянам”, неизданное стихотворение Т. Г. Шевченка” в журналі “Киевская старина” [10, с. 1]. І. Франко, вірний своєму випробуваному методу, на початку дослідження відразу ж зауважив, що проаналізувавши “саму віршу, для кожного, знаомого з духом Шевченкової поезії, з його мовою та віршованою технікою, відразу стане ясно, що ніяким способом не можна сеї вірші вважати твором Шевченка” (курсив І. Франка. – А. Ф.) [25, т. 31, с. 25]. У передмові до вищезгаданої статті професор М. Стороженко повідомляв, що знайшов цього вірша, вивчаючи справу членів Кирило-Мефодіївського товариства [11, т. 1–3], яка зберігалася в архіві департаменту поліції в Петербурзі (колишнього “Третього відділення”), вказуючи при цьому, що ця поезія зустрілася йому “між паперами Костомарова” [25, т. 31, с. 25]. Дослідник чомусь пройшов повз цей, “наштовхуючий на роздуми”, аргумент. Він зазначав, що вірш “Слов’янам” був “отражением взглядов киевского кружка панславистов, во главе которого стояли Гулак и Костомаров” [10, с. 2].

Публікуючи у статті Шевченковий вірш “Слов’янам”, акцентуючи увагу читача на рядках, упереджено “вирваних” з його контексту, де йшлося про те, що “орел двоглавий” своїми “шпонами” вирвав слов’ян із неволі, М. Стороженко, очевидно, переслідував мету вкласти в уста геніального українського поета постулат про федеративні засади майбутньої слов’янської держави [16, с. 254]. Але судячи хоча б з таких антицарських творів Т. Шевченка як “Сон”, “Кавказ”, “І мертвим, і живим <...>”, можна стверджувати, що приписування поетові панславістичних ідей не має під собою тривкого ґрунту. Т. Шевченко не був державником-слов’янофілом, не впадав у крайнощі расові, конфесійні, містичні. Щоправда, тут варто розрізняти два різновиди одного явища: панславізм централістський і федералістський. Поряд з іншими “братчиками” Т. Шевченко у 1846 році мав у зародковому “розмитому” вигляді *короткотривалі ілюзії федералістського об’єднання слов’ян* з зарахуванням потреб усіх його “окремих національних рис” з метою захисту їхніх спільних інтересів водночас із демократизацією суспільства, скасуванням кріпацтва, поширенням освіти тощо. Але незабаром Поет жорстко поплатився за ці дещо ідеалістичні, чітко не визначені, “невинні” думки.

Для І. Франка цілком очевидна була неавтентичність цього вірша, однак для повної ясності бракувало точного встановлення авторства поезії. І тут *учений-атрибутор застосував метод ідейно-текстових паралелей, тобто порівняння атрибутованого твору з автентичними творами гаданого автора*. Звичайно, вибір І. Франка одразу ж впав на М. Костомарова. Вчений звернувся до його поетичних творів, які містилися у “Збірнику творів Ієремії Галки” (Одеса, 1875), про що у попередньому номері (№ 22) журналу “Зоря” повідомив інший дослідник-шевченкознавець Г. Коваленко [12, № 22]. І. Франко співставив вірш “Слов’янам” з віршем “На добраніч” М. Костомарова. Промовисті коментарі І. Франка щодо відповідних текстових паралелей дали йому підстави рішуче заявити, що “спільність так значного числа рядків у обох віршах аж надто доказує, що *автором вірші Слов’янам був не Шевченко, а Костомаров*” (курсив І. Франка. – А. Ф.) [25, т. 31, с. 27]. Вірш “На добраніч”, ймовірно, був пізнішою переробкою поезії “Слов’янам”.

І. Франко поряд з деякими іншими видавцями творів Т. Шевченка намагався творчо, з науковим обґрунтуванням підійти до цікавої *атрибуційної проблеми, пов’язаної з відмежуванням поезій Т. Шевченка, написаних на народнописенній основі, від властиво фольклорних записів народних пісень* [16, с. 265]. Тут доречно, мабуть, нагадати про велику обізнаність ученого з цим складним питанням, адже з 1907 року на сторінках “Записок НТШ” публікувалося його ґрунтовне дослідження “Студії над українськими народними піснями”. В. Доманицький слушно зазначав в упорядкованому ним петербурзькому виданні “Кобзаря” 1907 року: “Серед рукописів Шевченка часом трапляються переписані його рукою не його вірші” [31, с. VIII (“От редактора”), с. 635 (“Примітки”)]. Він поінформував І. Франка про те, що Я. Забіла у статті, вміщеній 1907 року в журналі “Україна”, повідомив про знайдені ним в архіві департаменту поліції два альбоми Поета з малюнками та записами народних пісень, де серед півтора десятка Шевченкових записів була і пісня “Ой у саду, саду” [8, с. 1–19] (перший альбом, 1846–1850 рр.). Т. Шевченко зробив два записи цієї пісні – у своєму альбомі та записній книжці Ф. Лазаревського. Про ці несподівані знахідки повідомляли ще 1888 року М. Стороженко у статті “Первые четыре года ссылки Шевченка” [17, с. 13] та 1893 року П. Даценко у дослідженні “Несколько слов о Тарасе Шевченко” [6, с. 260]. Тоді застереження цих дослідників про псевдо Шевченкове авторство вірша “Ой у саду, саду” не подіяли ні на О. Огоновського, який помістив його у своєму виданні без жодних коментарів, ні на Ю. Романчука, котрий своєрідно трактував “внутрішні признаки” цього народнопоетичного твору: “<...> ані форма, ані зміст не дає достаточних поводів до заперечення його авторства <...> тоном своїм і формою він подібний до многих інших поезій Шевченка з 1848 р.” [19, с. 494].

І. Франко, хоч і спирався на докази В. Доманицького, якийвилучив пісню зі свого видання, вчинив дещо інакше. У примітці до другого тому “Кобзаря” за редакцією І. Франка вчений застосував новий на той час видавничий хід – з метою вперше ввести до видань творів Т. Шевченка Поетові записи народних пісень повідомляв, що щойно 1907 року виявлено Кобзареві “відтворення” народних пісень, а для зразка подав три пісні: “Ой у саду, саду”, “Ой на горі по тім боці”, “Хоть годиноньку посидимо вкупочці з тобою” [34, т. 2, с. 244–246]. І. Франко, зважаючи на вищезгадані публікації М. Сто-

роженка і Я. Забіли, в яких опубліковані тексти пісні мали певні відміни, помістив у своє видання контамінований текст пісні “Ой у саду, саду” з власною кон’ектурною правкою.

Сучасні дослідники-шевченкознавці на основі порівняння першого Поетового запису пісні з другим її Шевченковим “варіантом відтворення” текстологічно підтвердили методологічно обґрунтовані висновки І. Франка. І хоч Т. Шевченко трохи підшліфував текст пісні, це не могло змінити її народнопоетичну основу, і ця пісня, отож, не мала ніякого стосунку до Шевченкових оригінальних творінь [16, с. 270]. Отже, тут І. Франко, який не мав, на жаль, прямого доступу до більшості автографів Т. Шевченка (через посередництво В. Доманицького він ознайомлювався з відомостями виявлених у жандармських сховищах документів), творчо використав порівняльно-текстологічний метод, аналізуючи текстові відміни цієї пісні у частковій її публікації, що підготувала Я. Забіла та у повніших її публікаціях П. Даценка та М. Стороженка.

Щоправда, треба визнати, що в складній атрибуційній роботі не обходилося й без помилок. Довіряючись повідомленням В. Доманицького (він щойно опублікував свою статтю “Новознайдені поезії Т. Шевченка”), який вважав вірш “Та головонька моя бідна” оригінальним Шевченковим твором, “переспівом народної пісні” [7, с. 112–113], І. Франко у спеціальній нотатці, ввівши цей вірш до основного тексту свого видання, зазначав, що даремно редактори у попередні видання поезії Т. Шевченка не включали цього твору [34, т. 2, с. 341]. Вірші “Мій боже милий, знову лихо!”, “Не журюсь я, а не спиться” помилково вилучені І. Франком у редагованому ним двотомному “Кобзарі” (1908) навіть з числа “дубіальних”, тобто “непевних щодо авторства” [32, с. 633], чи, за висловом автора ґрунтовної монографії про основи текстології С. Рейсера, “свого роду резервуару, із якого поповнюється основний корпус творів письменника” [14, с. 106]. І. Франко усунув ці поезії лише через причину відсутності цих творів в автографічних збірниках Т. Шевченка під умовними назвами “Мала книжка” і “Більша книжка” та нез’ясування до кінця походження цих віршів. Хоча В. Доманицький на завершальній стадії упорядкування свого видання все ж, за висловом В. Бородіна, “навів фрагмент у примітках” [4, с. 535], І. Франко ж принципово дотримувався свого погляду. В сучасних академічних виданнях творів Т. Шевченка запроваджено розділи: “Записи народної творчості”, “Dubia”, “Інші редакції і варіанти”.

Незважаючи на ці незначні прорахунки, І. Франка варто повноправно визнати зачинателем наукової атрибуційної роботи в українському літературознавстві. У роботі над упорядкуванням Шевченкового “Кобзаря” І. Франко виявив себе вмілим текстологом, редактором, коментатором. Учений, оцінюючи вищезгадані видання О. Огоновського та Ю. Романчука, зауважив, що вони “порядкують Шевченкові твори нерационально” [25, т. 37, с. 562], тобто групують їх за довільними жанровими гніздами, без хронологічної послідовності. І. Франко ж протиставив цим методам науково обґрунтований історично доцільніший жанрово-хронологічний принцип упорядкування. Він успішно впорався зі складним завданням, яке поставив перед собою, – сумлінно опрацювати всі попередні тексти “Кобзаря”, додаючи до них критично “вивірені” власні коментарі, які були подані у “Примітках”. Коментуючи текстологічні особливості “Кобзаря”, І. Франко намагався точно встановити першоджерела текстів, вказуючи при цьому – чи це рукопис, чи копія.

Вчений також багато уваги приділив мовно-правописному оформленню шевченківських текстів, намагаючись якомога старанніше виправити пунктуацію і правопис [13, с. 111]. У листі до В. Доманицького від 17 липня 1906 року І. Франко зазначив: “Мое видання буде скрізь акцентоване, з упрощеною і консеквентно переведеною інтерпункцією, і тут я також за короткий час, що займався сим ділом, здужав виправити масу дурниць, допущених попередніми редакціями” [25, т. 50, с. 290].

У “Примітках” І. Франко виправив низку довільних інтерпретацій тексту, зроблених у популярних виданнях 1902 і 1907 роках Ю. Романчуком, котрий, зокрема, рядки вступу до поеми “Гайдамаки” подав у такому вигляді:

А до того – душа щира,
Козацького роду,
Не одцуравсь того слова,
Що мати співала...
Любіть її, думу правди,
Козацькую славу,
Любіть її!

І. Франко виправив текст відповідно до Шевченкового оригіналу, повз який пройшли Ю. Романчук і навіть В. Доманицький. Справжні рядки, які влучно характеризували українського патріота конференц-секретаря Академії мистецтв В. Григоровича, якому Т. Шевченко власне і присвятив цю поему, повинні були бути подані саме так:

*Любіть її, думу правди.
Козацькую славу,
Любіть її!*

Зміна однієї літери у слові “любіть” лише на перший погляд незначна, насправді ж вона призвела до істотного переінакшення змісту поетичного портрету В. Григоровича [3, с. 14]. І. Франко у примітці до поеми “Гайдамаки” зауважив: “Так поправляю супроти всіх дотеперішніх видань, де стоїть: Любіть її. Це ж покінчення характеристики “батька” (тобто В. Григоровича. – А. Ф.), а не жоден поклик” [34, т. 1, с. 74]. Тут видається доречним зауважити, що *вчений реставрував первісний Шевченковий текст, застосувавши спосіб, так би мовити, доцільної естетично-змістово-інтерпретаційної екстраполяції на “герменевтичну тканину” препарованого попередніми упорядниками Авторського поетичного “словотвору”, що логічно узгоджувалось б з рукописним першоджерелом, з Шевченковим оригіналом.*

Щодо відновлення автентичного тексту поеми “Мар’яна-черниця” І. Франко, отримавши нові відомості від В. Доманицького, вніс суттєві корективи до публікації цього твору в упорядкованому ним львівському виданні 1908 року [13, с. 111]. В журналі “Основа” (1861, № 9) П. Куліш відразу по смерті Т. Шевченка надрукував “оброблений” публікатором текст поеми “Мар’яна-черниця” за першим чорновим автографом, який (пізніше загублений) дійшов до його рук “у формі першого брульйона, писаного олівцем, з люками та помазками” [25, т. 37, с. 421]. На думку П. Куліша, первісний Шевченків текст вимагав доопрацювання, і тому він помістив його у примітках, натомість подаючи як основний власноруч стилізований текст. У примітці до цієї поеми, зазначеній у першому томі львівського видання 1908 року, І. Франко зауважив: “Вста-

новляю оці рядки з Шевченкового автографа, виписані Кулішем та забраковані ним у нотку (“Основа” 1861, вересень, с. 3) і кладу в нотці Кулішеву перерібку, далеко слабшу і більше шабланову. Кулішу здавалося, що в тих рядках нарушена мера”, а се тільки він не міг відчутти троха зміненого, але надзвичайно мелодійного розміру тих 12-ти рядків” [34, т. 1, с. 74]. Отож, І. Франко зробив діаметрально протилежне способу, який використав П. Куліш [3, с. 15]. *Метод адекватної наукової реконструкції чорнової редакції започаткував в українській текстології саме І. Франко* [24, с. 115].

Як відомо, Т. Шевченко, безнастанно шліфуючи свої твори, залишив нащадкам у спадщину раніші та пізніші завершені редакції багатьох поезій, які він, за висловом І. Франка, “вигладжував не згірше самого Пушкіна” [25, т. 37, с. 372]. І. Франко подавав для наукової наочності та повноти уявлення про творчу лабораторію поета чорнові редакції поряд з остаточними текстами поезій, зокрема, таких, як “Тарасова ніч”, “Невольник”, “Відьма”, які у виданні вченого контаміновані. І. Франко увів до основного тексту і уривки, власноруч закреслені Т. Шевченком на ранній стадії опрацювання своїх творів, зокрема таких, як “Юродивий” [3, с. 16; 33, с. 230, 402, 536] та “Марія”. На думку видатного текстолога В. Бородіна, це було порушенням творчої волі автора, тому такий методологічний аспект упорядкування усунутий у новому академічному виданні творів Т. Шевченка (упродовж тривалого часу реалізується проект масштабного фундаментального видання дванадцяти томів Кобзаря на новітній науково-джерельній основі), а фрагменти, що закреслив поет, закономірно, на його погляд, віднесені до розділу “Інші редакції та варіанти” [3, с. 16]. Хоча у попередніх зібраннях творів поета враховувалася позиція І. Франка у цьому питанні. Отже, цю грань проблеми не можна розглядати однозначно. Звичайно, з чисто технологічної сторони чи з позиції зручності упорядкування В. Бородін має рацію, але з погляду наочного одночасного порівняння різних фрагментарних чи цілісних варіантів тексту одного твору Франкова позиція у цьому питанні давала можливість і масовому читачу, і початковому дослідникові “докладно заглядати в робітню його (Т. Шевченка. – А. Ф.) духу, слідити могутні хвилі його творчої сили <...>” [25, т. 37, с. 373]. І. Франко визнавав в одному з автобіографічних листів (до редактора видавництва “Herders Konversation Lexicon” від 18 січня 1909 року) той факт, що наполеглива праця над виданням двотомного “Кобзаря” Т. Шевченка “коштувала мені дуже багато труду, бо кожний аркуш вимагав п’ять або шість корект, також через загальне переведення наголосу слів” [25, т. 50, с. 367], причому він не зробив ніде хоча б одним словом “насилля” над текстом [22, с. 50] шляхом його довільного препарування, суб’єктивного переінакшення чи навіть нічим не вмотивованого спотворення.

Завдяки доцільному застосуванню інструментарію новітньої методології та засобів ефективної наукової методики опрацювання та впорядкування поетичних творів Т. Шевченка львівське видання “Кобзаря”, зроблене коштом НТШ у 1908 році двома книжками за редакцією І. Франка у серії “Українсько-руська бібліотека”, стало одним з найкращих тогочасних наукових видань поезії геніального українського поета [23, с. 125]. Перший у Росії найбільш “повний” (на той час) “Кобзар” (за редакцією В. Доманицького) вийшов лише 1907 року, тобто промайнуло майже півстоліття по смерті Т. Шевченка до часу втілення в життя “монументального” задуму.

Отже, Франкове двотомне видання 1908 року “Кобзаря” поряд із петербурзьким виданням 1908 року за редакцією В. Доманицького стало основою пізніших досліджень особливостей поезії Т. Шевченка і “витиснуло з обігу всі дотеперішні видання” [25, т. 37, с. 418]. Це було найповніше на той час критичне видання поетичних творів великого українського Митця, котрі, як зазначав львівський учений у статті “Нове видання Шевченка”, були “провірені з перводруками і автографами і обставлені цілим апаратом наукової критики, якої домагається наш час” [25, т. 37, с. 418]. Франкова збірка творів Т. Шевченка була найбільшою аж до появи п’ятитомного “Повного видання творів” Поета (1919–1920 років) за редакцією Б. Лепкого.

1. *Бородін В.* Видання літературних творів Т. Шевченка // Шевченківський словник: У 2 т. – К.: Гол. ред. УРЕ, 1976. – Т. 1. – С. 116–117.
2. *Бородін В.* “Другий “Кобзар” // Шевченківський словник: У 2 т. – К.: Гол. Ред. УРЕ, 1976. – Т. 1. – С. 199.
3. *Бородін В.* Іван Франко – текстолог, редактор шевченківського “Кобзаря” // Іван Франко і світова література. – К.: Наук. думка, 1990. – Кн. 2–3. – С. 12–17.
4. *Бородін В.* Текстологія. – В кн.: Шевченкознавство. Підсумки й проблеми. – К., 1975. – С. 535.
5. *Возняк М.* З приводу двадцятиліття “Кобзаря” в редакції В. Доманицького (Його листування з Ів. Франком) // Записки колишньої істор. Секції Укр. наук. т-ва в Києві: За сто літ (Матеріали з громадського й літер. життя України XIX і початків XX ст.). – К.; Харків: Держ. вид-во України, 1930. – Т. XXXI. – Кн. 5. – С. 272–304.
6. *Даценко П.* Несколько слов о Тарасе Шевченко // Киевская старина. – 1893. – Февраль.
7. *Доманицький В.* Новознайдені поезії Т. Шевченка // Нова громада. – 1906. – № 8. – С. 112–113.
8. *Забіла Я.* Автографи і нові твори Т. Г. Шевченка, знайдені в архіві департаменту поліції // Україна. – 1907. – Т. 3. – С. 1–19.
9. Інститут літератури ім. Т. Шевченка НАН України. – Від. рукописних фондів і текстології. – Ф. 3 (І. Франко). – Спр. 1614; 1629; 1989.
10. Киевская старина. – 1897. – Октябрь.
11. Кирило-Мефодіївське товариство: Збірник документів у 3-х т. / Упорядники: І. Глизь, М. Бутич, О. Франко. – К.: Наук. думка, 1990.
12. *Коваленко Г.* Чи справді Т. Шевченко написав вірш “Слов’янам”? // Зоря. – 1897. – № 22.
13. *Маляренко Л.* Іван Франко – редактор. – Львів, 1970.
14. *Рейсер С.* Основи текстології. 2-е изд. – Львів, 1978.
15. *Репнина В.* К биографии поэта Шевченка // Русский архив. – 1887. – Кн. 2. – С. 258.
16. *Сиваченко М. І.* Франко й питання авторства віршів, приписуваних Т. Шевченкові // Питання текстології: Іван Франко. – К.: Наук. думка, 1983. – С. 217–294.
17. *Стороженко Н.* Первые четыре года ссылки Шевченка // Киевская старина. – 1888. – Октябрь.
18. *Стороженко Н.* “Свячена вода”, стихотворение А. И. Псёл // Киевская старина. – 1894. – Февраль.
19. Твори Тараса Шевченка / За ред. Юліяна Романчука. – У Львові. – 1907. – Т. 2.
20. *Трофимук С.* Поезії, натхненні генієм Шевченка // Літературна Україна. – 1964. – № 19.

21. Франко А. Д. Іван Франко – редактор видавничої серії Наукового Товариства ім. Т. Шевченка “Українсько-руська бібліотека” // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин: Матеріали міжнародної наук. конф. (Львів, 25–27 вересня 1996 р.) – Львів: Світ, 1998. – С. 578–585.
22. Франко А. Д. Науково-видавнича діяльність І. Франка в Науковому Товаристві ім. Т. Шевченка // Дослідження з історії України: Вісник Львів. ун-ту. Серія історична. – Львів: Світ, 1993. – Вип. 29. – С. 44–53.
23. Франко А. Д. Науково-організаційна діяльність І. Франка в Науковому Товаристві ім. Т. Шевченка // Українське літературознавство: Іван Франко. Статті і матеріали. – 1993. – Вип. 58. – С. 121–131.
24. Франко А. Д. Франків “Кобзар” (до сторіччя виходу в світ “Кобзаря” Тараса Шевченка за редакцією Івана Франка) // Визвольний шлях / Суспільно-політич., наук. та літератур. місячник. – К.: Укр. Видавнича Спілка ім. Ю. Липи, 2008. – № 3. – С. 107–116.
25. Франко І. Збір. творів: У 50 т. – К., 1976–1986.
26. Франко І. Наближаючися 25-ті роковини смерті великого Кобзаря України Тараса Шевченка // Зоря. – 1886. – Ч. 4. – С. 65 а.
27. Франко О. О. Федір Вовк // Джерела до новітньої історії України. – Нью-Йорк: Укр. Вільна Акад. Наук у США, 1997. – Т. 4. – 237 с.
28. Франко О. О. Федір Вовк – вчений і громадський діяч. – К.: Вид-во Європейського ун-ту, 2001. – 378 с.
29. Хроніка НТШ. – 1905. – Вип. 4.
30. Чужбинський А. Воспоминания о Т. Г. Шевченке. – С.-Пб., 1861; Вперше: Русское слово. – 1861. – Май. – Отд. 1. – С. 1–38.
31. Шевченко Т. Кобзарь [За ред. Василя Доманицького]. – С.-Пб., 1907.
32. Шевченко Т. Кобзарь [За ред. Василя Доманицького]. – С.-Пб., 1908.
33. Шевченко Т. Повне збір. творів у дванадцяти томах. – К.: Наук. думка, 1991. – Т. 2 [Ред. тому В. Бородін].
34. Шевченко Т. Твори: Кобзар / За ред. Івана Франка. – Львів, 1908. – Т. 1; 2.

**METHODOLOGIC ASPECTS OF SOURCE-STUDIES
TEXTOLOGIC AND ATTRIBUTIVE MODEL OF THE EDITORIAL
INTERACTION BETWEEN I. FRANKO AND V. DOMANYTS'KYI
AS THE PUBLISHERS OF T. SHEVCHENKO'S "KOBZAR"
(EDITIONS: [LVIV, 1908]; [PETERSBURG, 1907; 1908] –
RESPECTIVELY)**

Andriy FRANKO

*L'viv Branch, T. Shevchenko Institute of Literature
(the National Academy of Sciences of Ukraine),
5, Mickewicz Sq., 79000, L'viv, Ukraine*

The author of this article examines methodologic specificity of the textologic and attributive concept's arrangement of the Lviv (1908) and Petersburg (1907; 1908) editions of T. Shevchenko's "Kobzar" as based on an adequate scientific reconstruction of the original text by T. Shevchenko on the evidence of exact copies of authentic sources primarily those

of the great Ukrainian poet's autographs. The issue is highlighted through the prism of comparative and source-studies aspects of the editorial interaction between I. Franko and V. Domanyts'kyi regarding the publication of maximum completeness (as to the number of names and the amplitude of variants) T. Shevchenko's collected works at that time in accordance with the most recent methodology of textual elaboration.

Key words: methodology, textology, attribution, "Kobzar", reconstruction, editing.

**МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ МОДЕЛИ
ИСТОЧНИКОВЕДЧЕСКОГО ТЕКСТОЛОГИЧЕСКИ-
АТТРИБУТИВНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА РЕДАКТОРОВ
ИЗДАНИЙ ШЕВЧЕНКОВСКОГО "КОБЗАРЯ" И. ФРАНКО
(ЛЬВОВ, 1908) И В. ДОМАНИЦКОГО
(ПЕТЕРБУРГ, 1907; 1908)**

Андрей ФРАНКО

*Львовское отделение Института литературы им. Т. Шевченко НАН Украины,
пл. Мицкевича, 5, 79000, Львов, Украина*

Рассматриваются методологические особенности концепции текстологически-атттрибутивного составления львовского (1908) и петербургских (1907; 1908) изданий "Кобзаря" Т. Шевченко на основе адекватной научной реконструкции оригинального шевченковского текста согласно с точной копией подлинных источников, прежде всего автографов великого украинского поэта. Проблема разрабатывается сквозь "научную призму" компаративистически-источниковедческих аспектов редакторского взаимодействия И. Франко и В. Доманицкого в осуществлении проекта публикации наиболее полного в то время (по количеству названий и многообразию достоверных вариантов) собрания сочинений Т. Шевченко на базе новейшей методологии использования текстологического инструментария.

Ключевые слова: методология, текстология, атрибуция, "Кобзарь", реконструкция, редактирование.

*Стаття надійшла до редколегії 15.02.2010
Прийнята до друку 17.02.2010*